

POHŘEBNÍ MÍSTO POD MARIÁNSKOU SOCHOU V ČEJKOVICÍCH U JIČÍNA

Eva Ulrychová – Vítězslav Kuželka

V květnu roku 1992 byla provedena oprava mariánského sloupu stojícího u usedlosti čp. 19 v centru vsi Čejkovice u Jičína. Důvodem opravy byl havarijní stav celého objektu. Stupňovitý podstavec pod hranolem a sloupem se sochou Panny Marie prorůstal nálet habrů, sloup byl rozlomený a stažený železným pásem, soška Panny Marie byla povětrnostními vlivy poškozená v celé výšce i reliéfu postavy a hlavy. Jednotlivé části památky byly rozebrány. Soška Panny Marie byla nahrazena kopií, podobně jako sloup, hranol byl očištěn. Po odstranění náletových dřevin byly sestaveny i jednotlivé pískovcové stupně podstavce (*obr. 1*).

Po rozebrání pískovcových stupňů byly objeveny kosterní pozůstatky několika jedinců. Byla tím potvrzena zpráva majitele čp. 19 (usedlost severně a západně od sloupu), který na svém sousedícím pozemku rovněž našel kosti dospělých jedinců. Při stavbě plotu v 70. letech 20. století vykopal v rýze pro podezdívku plotu dlouhé kosti a část pánve dospělého člověka. Pokud mohl zjistit, tento pohřeb byl orientován hlavou k severu. Při obdělávání zahrádky severně od mariánského sloupu nacházel opakovaně drobné lidské kosti. Do jičínského muzea předal v tomto místě nalezený měděný krejcar ražený roku 1861. U stodoly vykopal zlomky nádob a železnou sečnou či bodnou zbraň.

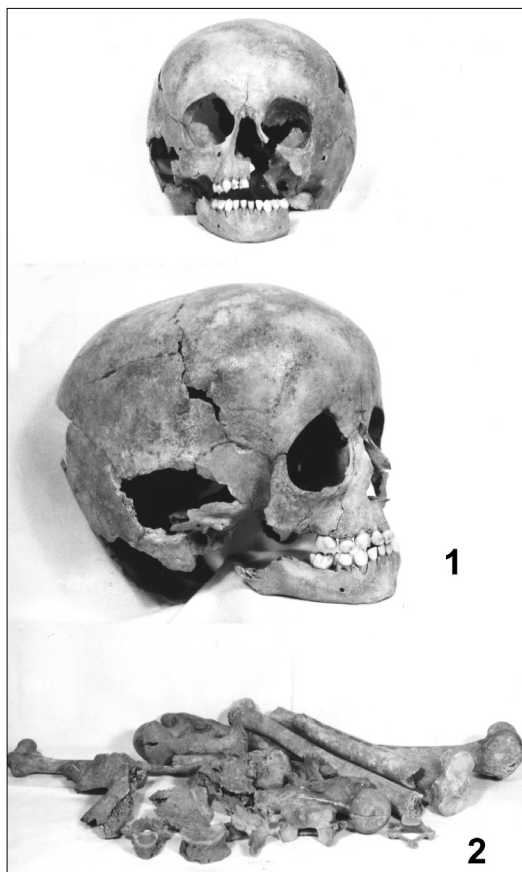

Obr. 1. Čejkovice (okr. Jičín). Mariánský sloup ve středu obce
(po opravě v roce 1992). Pohled od jihovýchodu

Po odstranění habrového porostu mezi pískovcovými stupni byl terén postupně odtěžen do hloubky až 70 cm v celé ploše památky. V hloubce 25–30 cm pod jižním okrajem jižního obvodového kvádrů stupňovitého podstavce byla odkryta žebra, obratle, část pánve a dlouhé kosti dospělého jedince, který byl uložen hlavou k východu. Lebka původně zasahovala mimo pískovcový kvádr do svažitého terénu a nebyla již objevena. Kostí byly tlakem kvádrů rozlámány a z celé situace bylo patrné, že tento jedinec byl po výkopu jámy podsunut pod jižní obvodový kvádr památky. V oblasti pánve byla nalezena umělá perla a oválný kovový odznak příslušníka wehrmachtu z druhé světové války.

Další shluk kostí (části několika lebek, dlouhé kosti, jednotlivé obratle, drobné kosti) byl odkryt a vybrán ve východní mírně svažité ploše a ve východním profilu výkopu až do hloubky 70 cm pod vrchem. Všechny kosti ležely v jedné úrovni. Nejspíš sem byly přemístěny v roce 1933, nebo již v roce 1890, kdy byl mariánský sloup opravován. Památka byla postavena a vysvěcena v roce 1717.

Vyzvednuté lidské kosti byly k určení předány RNDr. V. Kuželkovi z antropologického oddělení Národního muzea v Praze, který je zpracoval a k publikaci předal i následující zprávu.

Obr. 2. Čejkovice (okr. Jičín). Rekonstruovaná lebka čtyřletého dítěte (1) a kosti dospělých jedinců (2)

Antropologický posudek nálezu kostí z lokality Čejkovice, okr. Jičín

V nálezu jsou kosti dětské a dále kosti dospělých jedinců.

Kosti dětí patří dvěma dětem:

1. Část šupiny kosti týlní, diafýza pravé kosti pažní (neúplná), horní konec kosti loketní a obě diafýzy kostí stehenních. Podle velikosti týlní šupiny jde o kosti pozdního plodu, podle zachovaných částí dlouhých kostí a jejich rozměrů můžeme stáří dítěte určit na přibližně novorozenecké (9,5 měsíce).

2. Mozkovna dětské lebky s lícními kostmi a pravou půlkou horní čelisti, volné kosti ze spodiny lebni, tělo dolní čelisti se zubním obloukem s úplným mléčným chrupem, šest zlomků žeber, pravá klíční kost, část levé lopatky, zlomky obratlů a pravá kost kyčelní. Oblouky obratlů jsou ještě nepřirostlé k tělům. Podle vývoje chrupu lze věk dítěte určit asi na 4 roky. Rozměry lebky odpovídají průměrným hodnotám rozměrů pro dané věkové období, takže můžeme předpokládat přiměřený vývoj. Na zachovaných horních řezácích vpravo je zubní kaz na vnitřních stranách korunek (obr. 2:1).

Kosti dospělých jedinců:

Kosti dospělých jedinců bylo nutno nejprve roztřídit, abychom zjistili počet jedinců, ze kterých kosterní pozůstatky pocházejí. Roztřídění kostí bylo provedeno na základě jejich morfologické shody, na základě výpočtu výšky postavy z jednotlivých kostí a na základě určení věku u kostí pažních a stehenních podle rozsahu jejich dřevné dutiny. V nálezu byly zastoupeny dvě pravé kosti stehenní a dva páry kostí holenních. Z toho musíme usuzovat, že jde o pozůstatky nejméně dvou jedinců, ale protože všechny kosti nelze beze zbytku rozdělit, nemůžeme vyloučit, že patří ještě jiným jedincům. Tyto kosti jsme vyčlenili zvlášť (obr. 2:2).

1. Jedinci č. 1 jsme přiřadili zlomky pánevních kostí z obou stran těla, neúplnou kost křížovou, 4. a 5. bederní obratel a oblouky ostatních bederních obratlů, o kterých můžeme na základě

jejich morfologické shody předpokládat, že alespoň většina z nich patří stejnému jedinci. Dále pravou kost stehenní a horní konec levé stehenní kosti, dolní část pravé kosti holenní a horní část levé kosti holenní. Na základě výpočtu výšky postavy a určeného věku můžeme jedinci přisoudit také pravou kost pažní, horní konec kosti loketní a vřetení a velmi pravděpodobně i zlomky kostí lýtkových.

Na pánevních kostech jsou boltcové kloubní plochy vytvořeny v pravém úhlu, bez zaškrcení, velký sedací zářez je ve tvaru obráceného „J“, složený oblouk („arc compose“) vykazuje jednoduchý oblouk. Před boltcovou plochou je vytvořen žlábek, který s ní nesouvisí. Křížová kost je úzká, dlouhá a dosti silně prohnutá. Kosti stehenní jsou střední stavby se silnějšími svalovými úpony. Největší délka pravé kosti stehenní je 432 mm. Kosti lýtkové jsou střední stavby, délka kosti, rekonstruovaná na základě srovnání obou kostí, je přibližně 149 mm. Kost pažní je střední stavby se silnějšími svalovými úpony, stejné stavby jsou i části kosti loketní a vřetení. Největší délka kosti pažní je 312 mm. Celá délka (fyziologická) 307 mm. Rozsah dřevné dutiny v hlavicích kostí stehenních a kosti pažní odpovídá věku 40–50 let.

Na základě shrnutí hodnocení jednotlivých kostí můžeme konstatovat, že jedinec č. 1 je muž ve stáří 40–50 let s výškou postavy asi 165 cm. Výrazné patologické změny na kostře nebyly nalezeny, degenerativní změny nejsou vytvořeny ani na páteři.

2. Jedinci č. 2 patří malý zlomek pravé kosti pánevní s kyčelní jámou, dolní konec pravé kosti stehenní, zlomky levé kosti stehenní, obě kosti holenní, levá kost lýtková, obě kosti hlezenní, obě kosti patní a kosti nohou.

Zachované dlouhé kosti jsou střední stavby, se středně vytvořenými svalovými úpony, bez patologických změn. Délka kostí holenních je 322 mm, délka levé kosti lýtkové 325 mm. Na kloubních plochách kostí nohou nejsou žádné degenerativní změny. Podle zlomku stehenní kosti dřevná dutina zasahuje do výše pod velký chocholík.

Pohlaví jedince nelze určit. Jeho stáří je nejpravděpodobněji v rozmezí adultus (20–40 let). Výšku postavy v případě, že by se jednalo o muže, můžeme odhadovat na 160 cm, v případě ženy na 152 cm.

Neroztříděné kosti: U pravé kosti klíční, zlomků žeber, zlomků lopatky, hrudní kosti, zlomků kostí stehenních a kostí rukou nelze určit, ke kterému z obou jedinců náležejí, nebo zda nejde o jedince další.

Závěr

Na lokalitě Čejkovice, okr. Jičín, se našly pozůstatky novorozence, čtyřletého dítěte a nejméně dvou dospělých jedinců. Prvním dospělým jedincem je muž ve stáří 40–50 let. Podle kovového odznaku je možno usoudit, že byl pod mariánský sloup pochován v roce 1945, což odpovídá i archeologickému zjištění, že byl jen zasunut pod okraj podezdívky. Druhý jedinec neznámého pohlaví byl pohřben ve věku od 20 do 40 let. Část kostí nemohla být přiřazena

k žádnému jedinci. Kosterní pozůstatky dětí byly uloženy do sbírky antropologie Regionálního muzea a galerie v Jičíně pod přírůstkovým číslem 1/1992 (celkem 46 jednotlivých kostí).

Spolu s kostmi byly v nálezů také tyto předměty: 1) spona opasku; 2) kovová destička; 3) kousek kůže (boty?); 4) dva hřebíky; 5) umělá perla; 6) kovový náprsní odznak za statečnost v boji příslušníka Flakkampffabzeichen (formace protiletadlového dělostřelectva, patřící pod letectvo, wehrmacht – Německo, II. světová válka), který se uděloval za sestřelení nepřátelského letadla. Odznak laskavě určil PhDr. Miloslav Mudra z oddělení nových dějin Národního muzea v Praze.

INTERPRETACE

Obyvatelé vsi Čejkovice (k dějinám obce *Grepl 1926, 109–110; Šalda 1969, 67*) pohřbívali své zemřelé na hřbitově v Jičíně nebo ve Starém Místě. Oba tyto hřbitovy jsou od místa nálezů v Čejkovicích vzdáleny přibližně 1 km. Pohřby ve středu obce pod mariánským sloupem jsou výsledkem mimořádné situace, ve které nebylo možné vypravit řádný pohřeb. Velmi pravděpodobně zde byli pohřbeni ve vsi zemřelé děti a dospělí jedinci, kteří zde nebydleli. Z mimořádných okolností připadají v úvahu epidemie moru a válečné události po roce 1717. Obcí prošli v roce 1751 prusí vojáci a v roce 1813 Francouzi a Prusové. Po bitvě u Jičína 29. 6. 1866 tudy ustupovala rakouská armáda (oddíly pod velením generála Poschachera). Vojáci při ústupu umírali na zranění a celkové vyčerpání – tyto oddíly byly na pochodu či v bojích nepřetržitě 48 hodin. Podle svědectví babičky majitele čp. 19 (v roce 1866 byla šestiletá) byli do břehu k mariánskému sloupu a do jeho blízkosti pohřbívaní mrtví vojáci.

ZÁVĚR

Mariánský sloup byl vysvěcen v roce 1717, opravován v letech 1890 a 1933. Mariánský sloup a místo pod ním bylo vysvěceno, z hlediska církevního bylo toto místo vhodné k pohřbení zemřelých lidí. Bylo tak využito k uložení několika těl mezi roky 1717 a 1945. Dvě děti (novorozenec a čtyřleté dítě) a dospělý jedinec byli do země uloženi nejspíše před rokem 1933, poslední dospělý jedinec v roce 1945.

LITERATURA

Grepl, F. 1926: Čejkovice u Jičína, Náš domov 2, 77–82, 109–110, 130–139.

Šalda, F. 1969: Vlastivěda Jičínska. Jičín.

THE BURIAL GROUND UNDER THE MARIAN STATUE IN ČEJKOVICE NEAR JIČÍN

The Marian column was consecrated in 1717 and restored in 1890 and 1933. From the point of view of the Church, the ground under and around it was suitable for burials of deceased persons. The burial ground under the Marian column in the centre of the village of Čejkovice was used between the years of 1717 and 1945. Two children (a newborn baby and a four-year-old child) and an adult individual were laid to rest here probably before 1933, the last adult individual in 1945.

Fig. 1. Čejkovice (Jičín District). Marian column in the centre of the village (after renovation in 1992). View from southeast

Fig. 2. Čejkovice (Jičín District). Reconstructed skull of a four-year-old child and bones of adult individuals

EVA ULRYCHOVÁ

REGIONÁLNÍ MUZEUM A GALERIE, VALDŠTEJNOVO NÁMĚSTÍ 1, 506 01 JIČÍN

VÍTĚZSLAV KUŽELKA

NÁRODNÍ MUZEUM, VÁCLAVSKÉ NÁMĚSTÍ 68, 115 79 PRAHA 1